

Gerres centenàries de Barcelona se subhasten a França

La impotència per a salvaguardar el patrimoni menor

La venda d'unes gerres centenàries de Barcelona en una subhasta a França posa en evidència, una vegada més, la incapacitat de les institucions per preservar el mobiliari urbà centenari.

El passeig de Lluís Companys, abans de la remodelació.

CARME PUERTOLAS

El dissabte 26 d'octubre a Houdan, una localitat prop de París, hi havia una animació especial. La casa Pierres d'Antan feia una subhasta excepcional, venia la part més important del fons d'un reconegut marxant francès. Japonesos, americans i xeics àrabs amb ganes de comprar es barrejaven entre una gernació de francesos, més encuriosits que altra cosa, davant de tanta competència compradora. En el catàleg s'anunciava la venda de vint peces catalanes. L'explicació era precisa: vint gerres de ferro colat creades especialment per a l'Exposició Universal de Barcelona de l'any 1888. Les gerres, com la resta de les peces sub-

hastades, es van vendre. El preu de sortida era de 15.000 francs (300.000 pessetes) la gerra. El preu de venda va donar una mitjana de 19.000 francs per peça (380.000 pessetes).

Dos anys abans aquestes gerres havien estat llançades a un viver de l'Ajuntament de Barcelona, propietat de Parcs i Jardins, després de ser retirades del Passeig Lluís Companys. Segons l'expedient núm. 6654 els gerros de ferro colat que coronaven les baranes del passeig de Lluís Companys van ser posats a concurrència pública per a ser venuts com a ferralla. Raimon Solé Sugrañes se'ls va quedar per 1.755.000 pessetes, un preu molt superior al de tots els altres ofer-

tants, ferrovellers d'ofici, que l'únic benefici possible que veien en les gerres era la fundició.

FERRALLA CONVERTIDA EN MILIONS

Solé Sugrañes feia temps que buscava aquestes gerres i finalment les va "localitzar" a Parcs i Jardins, on estaven amuntegades en pèssimes condicions a l'aire lliure, en el Viver Tres Pins, a Montjuïc. Va ser ell mateix qui va motivar la concurrència pública en sol·licitar quedar-se amb les gerres. "Si no arriba a ser perquè jo havia fet una oferta abans, l'Ajuntament ho hauria taxat a preu de ferro -explica el comprador-. Ells van

El passeig amb les gerres originals.

CARMEN PUERTOLAS

estar contents que hi hagués gent tan boja com jo. Aquestes gerres no tenien cap valor si no estaven a les meves mans, ja que aquí no hi ha gaire interès per aquest tipus de peces".

Quan Solé Sugrañes les va comprar a l'Ajuntament de Barcelona, ja sabia que les tenia venudes a un marxant francès, Michel Rogier, que és qui realment va aconseguir rendibilitzar les peces al màxim, i convertir la ferralla en uns quants milions pagats per japonesos i americans, buscadors d'arrels històriques de la vella Europa. Del lot total de 68 peces que va comprar Solé Sugrañes, algunes gerres les va vendre directament ell a Estats Units i alguna altra s'ha quedat per aquí. Solé Sugrañes no està gaire satisfet de la seva decisió de quedar-se algunes peces per a vendre a Catalunya, ja que aquí no han tingut gaire sortida: "Aquí no hi ha sensibilitat per aquest tipus de peces, no hi ha la cultura suficient per valorar aquest tipus de patrimoni, estem a quilòmetres de distància de la sensibilitat que es pugui tenir a altres països europeus, com per exemple França".

Si aquestes gerres s'havien de conservar o no sembla que no trau massa la son a ningú. Tot i que la seva història és un paradigma perfecte de com la combinació de la desídia burocràtica, la manca de sensibilitat cultural del país i la impotència de les institucions per afrontar la conservació del patrimoni pot convertir-se en un detonant perillós en diverses direccions. D'una banda, en la conservació de testimonis històrico-artístics i, per l'altra, en l'eficàcia de traure rendiment i estal-

viar costos a reformes molt valuoses.

La rehabilitació del passeig de Lluís Companys ha estat una de les obres més exemplars de la Barcelona dels 90. S'hi ha fet una feina important recuperant un dels espais emblemàtics de l'Exposició Universal del 1888. S'ha aconseguit recuperar per al paisatge urbà els farols de Pere Falqués, l'esplendor de l'Arc del Triomf, i tot, a més a més, amb un esforç important per a trobar el patrocini privat. Això és el que devia pensar segurament M. Lluïsa Aguado, cap de la Unitat de Patrimoni de l'Ajuntament de Barcelona, quan li preguntàvem insistentment per què s'havien canviat les gerres antigues de les balustrades per unes de noves: "Les gerres estaven en molt mal estat i fou una raó bàsicament econòmica el que ens va fer decidir a canviar-les". M. Lluïsa Aguado no volia entrar en detalls. ¿Informe previ? ¿Estudi? "No trobareu res—declarava molesta— es van canviar perquè s'havia de fer. Restaurar-les no valia la pena, perquè no haurien quedat bé. Aprofitar les gerres velles no tenia sentit. Aquestes peces són un element artístic fins a cert punt, perquè són seriades, fetes a partir de motlles. No es poden comparar amb una pintura de Miquel Àngel. Tenen una durada determinada i després s'han de retirar. Les noves són exactament el mateix, són millor inclús, perquè són noves".

Ni buscàvem tres peus al gat ni comparàvem les gerres del passeig de Lluís Companys amb les pintures de Miquel Àngel. Tot era molt més senzill. Sabíem que les gerres eren de Pere Falqués, ar-

quitecte del primer modernisme, d'una personalitat bastant desmesurada, amb certa tendència al colossalisme, que amb la seva obra ha marcat profundament la Barcelona de finals de segle passat. Sabíem, també, que Denis Daumale, especialista en restauració de la casa de subhastes Pierres d'Antan, considerava que "les gerres venudes a França estaven en un estat perfecte, en molt bon estat. No estan restaurades, només se'ls hi havia fet una neteja i un tractament contra el rovell, perquè no n'hi quedava cap resta". A més a més, pensava que la millor solució no era canviar les velles per noves, "perquè que el ferro estigui rovellat en cap cas representa una situació irreversible". També sabíem que en ple franquisme s'havien fos quatre estatutes del passeig de Lluís Companys per coronar la Basílica de la Mercè; que havien desaparegut les reixes interiors del Born; el mateix que un obelisc del mateix passeig Lluís Companys, que havia anat a parar a casa d'un regidor franquista... Cada dia es va deteriorant el mobiliari urbà centenari sense que ningú hi pugui fer res. Tota aquesta informació és prou per a preguntar-se en veu alta si realment calia canviar totes les gerres o era millor conservar-les en bon estat i reposar les trencades o desaparegudes.

Però per al Patrimoni Artístic de l'Ajuntament hi havia una raó de pes: l'economia. El que no devia saber M. Lluïsa Aguado és que les gerres convertides en ferralla podien ser com les gerres d'Alí-Baba i transformar-se, com a mínim, en deu milions de pessetes. Xifra, gens

El passeig amb les noves gerres i les antigues en la tenda.

CARMÉ PUERTOLAS

menyspreable, tenint en compte que el cost total de les gerres noves reposades ha estat de 29.300.000 pessetes.

EL PARENT POBRE

Deixant de banda que el més espavilat hi hagi fet negoci –totalment lícit, coneguda la història globalment– el destí de les gerres del passeig de Lluís Companys no ha estat el pitjor. Com a mínim l'atzar haurà fet que es conservin. Aquest no és el cas més freqüent en el mobiliari urbà barceloní, sinó tot el contrari.

Les coses, abans de fer-se antigues, es fan velles, i en aquest procés d'envelliment és on s'han perdut testimonis històrics valuosos. La legislació del patrimoni històric-artístic és deficitària en molts aspectes, però encara ho és més, la capacitat que tenen les institucions per afrontar les mínimes exigències que elles mateixes s'han imposat. Aquesta deu ser la raó per la qual el director general de Patrimoni de la Generalitat, Eduard Carbonell, no ha volgut ni tant sols posar-se el telèfon, ni ha permès que cap altra persona del seu departament ho fes, per explicar quina era la posició d'aquesta institució sobre el futur del patrimoni de lletra menuda. Francesc Fontbona, historiador d'art, pensa que en uns moments de dificultats presupostàries importants és decisiu establir una jerarquització a l'hora de salvaguardar el patrimoni: "L'Hospital de la Santa Creu, monument nacional, està en un estat de degradació alarmant i de moment

no s'hi fa res. Seria important establir una jerarquia per veure quines són les prioritats ja que es donen molts casos d'urgència a l'hora de restaurar. Em dol que s'enderroquin edificis nobles del segle XIX, d'estil neoclàssic, com la casa Casdemont del carrer del Carme, on hi va viure Damià Campeny, o un altre edifici del carrer de la Palla. Pel que fa referència al mobiliari urbà, si no es pot recuperar (desconec els detalls que poden haver afectat aquestes gerres del passeig de Lluís Companys) seria ideal guardar-ne un testimoni dels originals per a la història de la ciutat".

El mobiliari urbà és el parent pobre del patrimoni. És el patrimoni de segona classe, condemnat a desaparèixer, sembla que irremediablement. No hi ha temps per a la història. Un dels problemes principals, a banda del pressupostari, és la manca de sensibilitat cultural del país. Josep M. Pasqual, secretari del Gremi d'Antiquaris de Catalunya ho diu ben clar: "Aquest fet de les gerres és una bestiesa. És un cas de vergonya perquè aquestes peces representen tota una època". Mercè Donate, responsable de la conservació de les escultures del Museu d'Art Modern, coincideix amb aquest criteri: "Sempre té més valor una peça original que una còpia, i, en aquest cas, les peces són representatives de Barcelona. Em sembla que s'haurien d'haver conservat les gerres que es trobaven en millor estat i fer les altres de nou. Actualment sembla que hi ha una revalorització del mobiliari urbà, però l'Ajuntament continua sense donar valor a

aquestes peces decoratives".

Casos com aquest es continuaran repetint, entre altres coses perquè no són els més greus, en una Barcelona on encara s'enderroquen cases modernistes o on l'Ajuntament i la Generalitat no es posen d'acord en la conservació, per exemple, de l'entorn de la Universitat de Barcelona, on actualment s'està a punt de construir un edifici.

En definitiva, una història paradigmàtica d'una manera de fer, dominada per la deixadesa que en aquest cas té el seu punt culminant en el fet que, a partir de la remodelació del passeig de Lluís Companys, aquestes gerres de Pere Falqués es comercialitzin. Segurament és el tema més compromès de tota la història de les gerres. Se suposa que si l'Ajuntament va encarregar les gerres noves a la Fundició Colomer, de Barberà del Vallès, el motlle hauria ser de la seva propietat. Doncs no és així. Ara les gerres es comercialitzen i tothom pot tenir una gerra d'aquest tipus per 345.000 pessetes. Potser aquest és el final més idoni per una història on no hi ha il·legalitat flagrant, però sí que hi ha hagut molt de misteri per part dels responsables de l'Ajuntament, per desvetllar-la. Una actitud recelosa constant per no donar a conèixer el que era públic. No tothom està tranquil. Més d'un en el procés de recerca estava convençut que finalment les gerres s'havien llançat. Sort que després de llançades algú les va comprar. No sempre passa el mateix.

Assumpció Maresma / Montse Serra